

Sendt med e-post til digitaliseringsstrategi@kdd.dep.no

Kommunal- og distriktsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Oslo, 30. november 2023

Innspill til nasjonal digitaliseringsstrategi

Den digitale utviklingen har de siste tiårene endret kulturøkonomien og ført med seg nye muligheter for spredning av opphavsrettsbeskyttede verk. På denne bakgrunnen ønsker Kopinor å komme med innspill til den nye nasjonale digitaliseringsstrategien.

Deling av kunnskap og kultur

Åndsverk kan nå deles langt lettere, og til mange flere, enn tidligere. I tråd med dette har det vokst fram nye distribusjonsformer blant annet i utdanningsfeltet. Her står offentlige institusjoner og myndigheter bak flere tiltak, som utvikling av åpne læringsressurser i høyere utdanning, fylkeskommunenes Nasjonal digital læringsarena (NDLA) i videregående skole og planlagte tilsvarende prosjekter i grunnskolen.

Et gjennomgående trekk i mange av disse tiltakene er at innholdet – altså selve de skapte åndsverkene – frikjøpes ved hjelp av egne ansatte eller i samarbeid mellom institusjoner eller kommuner/fylkeskommuner. Deretter deles det «fritt», gjerne ved hjelp av Creative Commons-lisenser.

Selv om det er mulig å finne gode grunner for hvert av disse tiltakene, er summen av denne gratisdelingen at profesjonelle publiseringsmiljøer tappes for ressurser. Det kulturelle kretsløpet er basert på at de som skaper åndsverk beholder rettigheter som gir mulighet for vederlag, også til videreutnyttelse. Dette gir igjen nye «insentiv til kulturell produksjon», slik det heter i åndsverklovens formålsbestemmelse (§ 1).

Det er viktig at offentlige myndigheter er seg bevisst verdien av å opprettholde et slikt fungerende kulturelt kretsløp, som sikrer både kvalitet, kreativitet og fornyelse.

Masseutnyttelse av verk

I mange tilfeller er det behov for å klarere rettigheter for verk fra mange rettighetshavere samtidig, og digitaliseringen har brakt fram nye former for slik masseutnyttelse. Her spiller de kollektive forvaltningsorganisasjonene en vesentlig rolle, slik regjeringen også har fastslått:

«På mange områder er det verken praktisk mulig eller økonomisk lønnsomt for en rettighetshaver selv å forvalte rettighetene. Kollektiv forvaltning av rettigheter vil da være hensiktsmessig og en viktig inntektskilde for mange rettighetshavere. Kollektiv forvaltning forenkler også masseklarering av rettigheter, noe som gjør det mulig å tilby tjenester som inneholder store mengder beskyttet materiale.» (Prop. 53 L (2020–2021), s. 12)

Som et godt eksempel på hvordan dette løses kan vi vise til Kopinors langvarige samarbeid med Nasjonalbiblioteket om tilgjengeliggjøring av bøker på internett. Bokhylla-avtalen, som fra årsskiftet blir betydelig utvidet i omfang, er fortsatt helt unik i verden. Her har en

MEMLEMSORGANISASJONER

Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Dramatikerforbundet
Fagpressen
Forbundet Frie Fotografer
Forfatterforbundet

GRAFILL - Norsk organisasjon
for visuell kommunikasjon
Mediebedriftenes Landsforening
Musikkforleggerne
NOPA Norsk forening for
komponister og tekstforfattere
Norges Fotografforbund

Norsk faglitterær forfatter- og
oversetterforening
Norsk Journalistlag
Norsk Komponistforening
Norsk kritikerlag
Norsk Oversetterforening
Norsk Redaktørforening

Norsk Revyforfatterforening
Norsk Tidsskriftforening
Norske Barne- og
Ungdomsbokforfattere
Norske Billedkunstnere
Norske Kunsthåndverkere
Ny Musikk Komponistgruppe

Postadresse

Postboks 1663 Vika, 0120 Oslo
Besøksadresse: Stortingsgata 22
Tlf.: 23 10 74 00
kopinor@kopinor.no
Org.nr.: 964250340
www.kopinor.no

fremtidsrettet digitaliseringsstrategi gått hånd i hånd med en respekt for, og gode avtaler med, opphavere og utgivere.

En avtaleregulering gir partene mulighet til å bli enige om rammene for utnyttelse av innhold, og ordningene kan skreddersys brukernes behov. Gjennom åndsverklovens bestemmelser om avtalelisens kan vilkårene i en avtale inngått med én organisasjon av rettighetshavere utvides til også å gjelde dem som ikke er medlemmer av organisasjonen.

Med opptrening av store språkmodeller basert på generativ kunstig intelligens (KI) ser vi en ny form for masseutnyttelse av åndsverk. Disse språkmodellene vil i løpet av kort tid kunne bli et grunnlag for utvikling av nye tjenester og ny teknologi, både for forskningsformål og til kommersiell utnyttelse. I dag ser vi imidlertid at uavklarte rettighetsforhold har skapt stor usikkerhet både blant rettighetshavere og teknologimiljøene. Selv om utviklingen for enkelte rettighetshavere skaper nye muligheter, gir det grunn til stor bekymring når maskinlæring skjer på opphavsrettslig beskyttet materiale: Dersom KI-tjenestene blir foretrukket, for eksempel i utdanningsfeltet, vil det endre inntektsstrømmer og insentiver vesentlig. Tilfanget av nye, kvalitetssikrede verk kan bli sterkt redusert, med de alvorlige følger det vil ha for en mangfoldig, opplyst offentlighet og for ytringsfriheten.

Gjennom utviklingen av generativ kunstig intelligens blir kultur og kunnskap, i form av opphavsrettslig beskyttede åndsverk, i enda større grad avgjørende innsatsfaktorer i den nasjonale verdiskapingen. Det er viktig at dette ikke skjer uten at rammer og vilkår er avtalt. Vi etterlyser en erkjennelse av åndsverkernes store betydning og verdi i utvikling av KI-modeller og konkret handling for å oppnå avtaler med rettighetshaverne.

Behov for balanse

Det er Kultur- og likestillingsdepartementet som har ansvaret for åndsverklovgivningen, og Kopinor bidrar med både hørings svar og andre innspill, senest i forbindelse med gjennomføringen av EUs digitalmarkedsdirektiv. Det er imidlertid avgjørende at hele det offentlige Norge, ikke minst digitaliseringsmyndighetene og utdanningssektoren, er bevisst hvilken verdi og hvilke muligheter som ligger i kultur og kunnskap og betydningen av en velfungerende skapende sektor.

Gjennom avtaler oppnås det en balanse mellom brukernes behov og rettighetshavernes interesser. Dette er en forutsetning for at de mange mulighetene som digitaliseringen bringer med seg, skal kunne utnyttes fullt ut.

Vennlig hilsen
Kopinor

Hege Munch Gundersen
adm. direktør

Kopinor er en organisasjon av opphavere og utgivere i til sammen 23 medlemsorganisasjoner. Vi inngår avtaler om kopiering og annen bruk av opphavsrettslig beskyttet materiale på vegne av norske og utenlandske rettighetshavere. Gjennom avtalene får hele utdanningsfeltet, forvaltning og øvrig samfunnsliv tillatelse til å kopiere fra alt utgitt materiale. Kopinor inngår også avtaler om digital formidling av innhold på internett, blant annet med Nasjonalbiblioteket. Vederlaget vi krever inn, føres tilbake til rettighetshaverne slik at nye verk kan skapes til beste for samfunnet.